

دکتر حمید رجبی
استادیار دانشگاه
تربیت معلم

در ورزش استعدادیابی

مقدمه

استعدادیابی، موضوع تازه‌ای نیست و از دیدگاه‌های متفاوت، بارها و بارها مورد بررسی قرار گرفته است. توجه ویژه به استعدادیابی در دهه‌ی گذشته کشور، به حدی بود که چندین کارگاه آموزشی و چندین پژوهش در این موضوع اجرا شد و این جهت‌گیری‌ها تا آن‌جا پیش رفت که بسیاری از افراد، تنها مشکل ورزش قهرمانی را، استعدادیابی تصور کردند. در مقاله‌ی حاضر، ضمن تعیین جایگاه استعدادیابی، مفهوم استعداد و استعدادیابی و پیامدهای مثبت آن مرور خواهد شد و سپس، معیارهای استعدادیابی و روش‌های تعیین این معیارها به‌طور خلاصه بررسی خواهد شد.

ب) سیستم ورزشی

وجود سیستم ورزشی در یک جامعه که اهمیت و جایگاه عوامل مختلف مانند علم، سیاست، تمرین، امنیت اجتماعی، استعدادیابی و... (نمایه ۲) در آن مشخص شده باشد نیز، در ورزش قهرمانی و همگانی عامل مهمی محسوب می‌شود. همان‌طور که در نمایه‌ی ۲ مشخص شده است، تنها یک بخش از سیستم ورزشی، استعدادیابی است.

جایگاه استعدادیابی در عملکردهای ورزشی

بحث‌های فراوان در مورد استعدادیابی و اهمیت آن، باعث شده است که در برخی محافل چنان به آن پرداخته شود که گویی تنها مشکل ورزش قهرمانی کشور، استعدادیابی است. در حقیقت برای تعیین جایگاه واقعی استعدادیابی باید اشاره کرد که رسیدن به سطوح

جهانی در ورزش، تحت تأثیر دو عامل مهم، یعنی «جامعه» و «سیستم ورزشی» است.

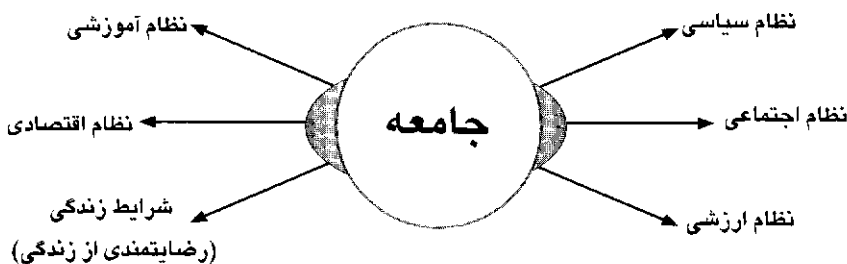
الف) جامعه

نظام سیاسی، نظام اجتماعی، نظام ارزشی، نظام اقتصادی، نظام آموزشی و شرایط زندگی، از ارکان اصلی ارزش‌سنجی یک جامعه محسوب می‌شوند (نمایه ۱).

استعداد و استعدادیابی

انسان‌ها از جنبه‌های متفاوت با هم فرق دارند که یکی از عوامل ایجاد این تفاوت، استعداد است. استعداد که با کلمات دیگری مانند نعمت استثنایی، نیروی خدادادی، پتانسیل بالا، توانایی بسیار و... مترادف است، آمادگی ذاتی برای فعالیت‌های جسمی و ذهنی است. به فرایند غربال کردن و

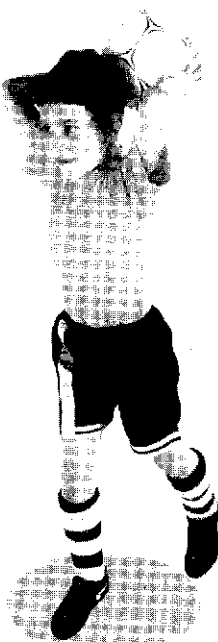
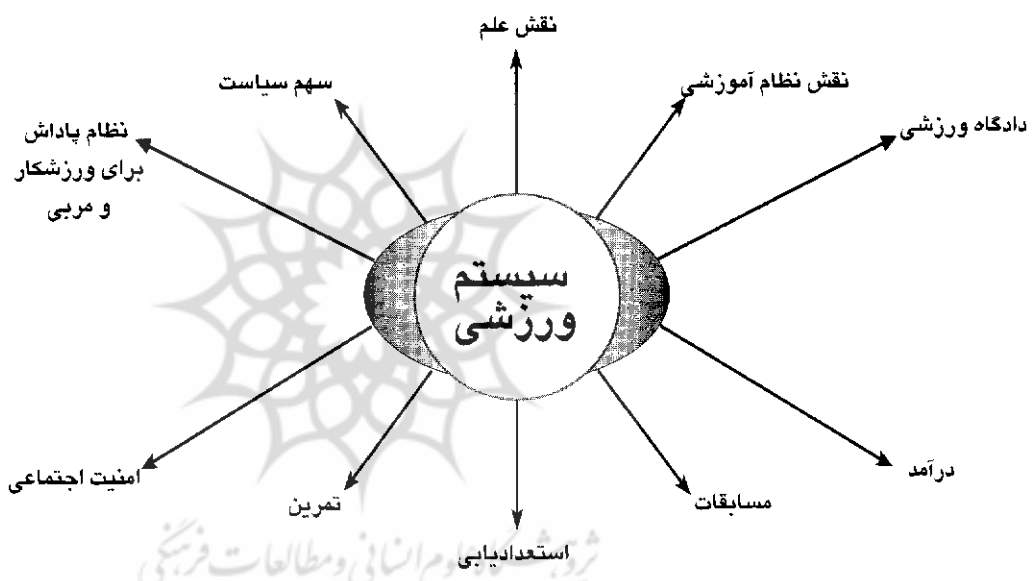
نمایه ۱:
ارکان مهم جامعه

به فرآیند غربال کردن
و پیشگویی عملکرد،
استعدادیابی می‌گویند

نمایه ی ۲:
ارکان مهم در
سیستم ورزشی

پیامدهای مثبت استعدادیابی
مطمئناً، کشف افراد با استعداد در سنین پائین و سپس هدایت آن‌ها طبق یک نظام معین، دارای پیامدهای مثبت گوناگون خواهد بود. برخی از مهم‌ترین این پیامدها عبارتند از:

۱. کوتاه شدن زمان رسیدن به اوج قهرمانی؛
۲. صرفه‌جویی در حجم کار و انرژی صرف شده از سوی مربی، یا به عبارت دیگر، بالا رفتن کارایی برنامه‌های تمرینی؛
۳. افزایش احتمال رسیدن

استعدادیابی، فقط به کشف افراد با استعداد در سنین پائین منحصر نیست، بلکه هدایت، کنترل و ارزیابی پیوسته افراد مستعد نیز بسیار مهم است. بسیاری از جوانانی که به عنوان فرد مستعد شناخته شده‌اند، بنابر دلایل گوناگون، از جمله تضاد با علاقه‌ها، بیماری و آسیب دیدگی، عوامل اجتماعی، عوامل اقتصادی و... ورزش را کنار گذاشته‌اند. به همین دلیل، اعتقاد عمومی بر این است که استعدادیابی ساده، ولی هدایت استعدادها بسیار مشکل است (استیو هولینگس، ۲۰۰۲).

پیشگویی عملکرد، استعدادیابی گفته می‌شود. در حقیقت، استعدادیابی یعنی پیش‌بینی. در این پیش‌بینی، انتظار می‌رود فرد منتخب کار مورد نظر را بهتر از کارهای دیگر و بهتر از افراد دیگر اجرا کند. بنابراین، استعدادیابی ورزشی، فرایندی است که توسط آن خردسالان بر پایه‌ی آزمون‌های معینی به سمت ورزش‌هایی که شانس موفقیت بیش‌تری دارند، سوق داده می‌شوند (بورگس، ۲۰۰۱).
به هر حال باید توجه داشت، رسیدن به نخبگی در ورزش از دیدگاه

معیارهای استعدادیابی

کشف استعداد، متکی بر پیامدهای مختلف جسمانی و روانی است. با توجه به این معیارها، ویژگی های متفاوت شخص تعیین و با ویژگی های مورد نیاز برای نخبگی در یک ورزش، مطابقت داده می شود. مهم ترین معیارهای کشف استعداد عبارتند از:

۱. سلامت عمومی: نداشتن

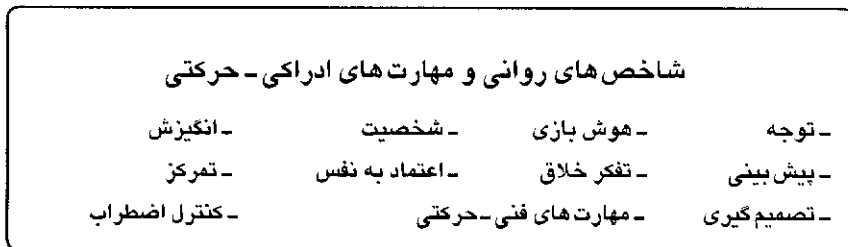
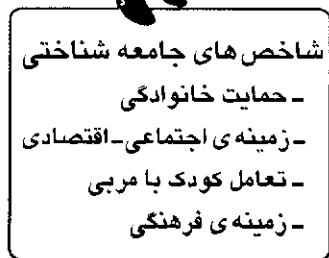
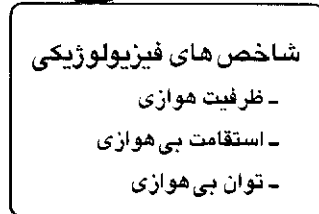
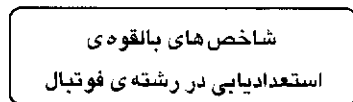
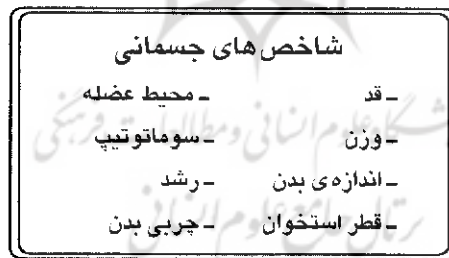
ورزشکاران مستعد به اوج اجرای ورزشی؛ افزایش اعتماد به نفس ورزشکاران؛
 ۴. تأثیر غیر مستقیم بر پیشرفت علوم مرتبط.

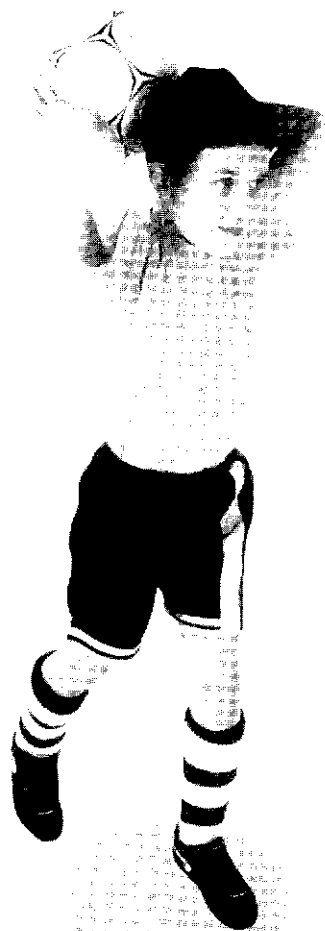
اندام ها، درصد چربی بدن و توده ی خالص بدن.
 ۳. ویژگی های فیزیولوژیکی: شامل متغیرهایی همچون حداکثر اکسیژن مصرفی، ظرفیت تامپونی و نوع تارهای عضلانی.
 ۴. ویژگی های روان شناختی: الف) شخصیتی، شامل متغیرهایی همچون اعتماد به نفس، روحیه ی همکاری و کنترل اضطراب. ب) شناختی- ادراکی، شامل متغیرهایی همچون تصمیم گیری، توجه، تفکر خلاق و هوش. در نمایه ی ۳، به شاخص های

اختلالات روانی، جسمانی و ساختاری.
 ۲. ویژگی های پیکر سنجی و ترکیب بدنی: شامل متغیرهایی همچون قد، وزن، طول و قطر و محیط

نمایه ی ۳: شاخص های استعدادیابی در رشته ی فوتبال

روش‌هایی که در تحقیقات استعدادیابی مورد استفاده قرار گرفته‌اند، به شرح زیرند:

۱. روش نظرسنجی (تجربه‌نگری): در این روش، از طریق مصاحبه و استفاده از پرسش‌نامه‌ی باز یا بسته، از مربیان با تجربه در مورد ویژگی‌های ورزشکاران نخبه سؤال می‌شود.

۲. روش کتابخانه‌ای: در این روش، با مراجعه به منابع مکتوب که حاصل تحقیقات و مطالعات علمی است، ویژگی‌های جسمانی و روانی برای ورزش مورد نظر تعیین می‌شود.

۳. روش طولی: در این روش، ویژگی‌های جسمانی و روانی یک گروه مشخص می‌شود و در ردیابی طولی، تعیین می‌شود که چه کسانی با چه ویژگی‌هایی در یک ورزش موفق بوده‌اند. مسلماً این روش پرهزینه و وقت‌گیر است و کم‌تر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۴. روش همبستگی: در این روش، ضریب همبستگی بین ویژگی‌های جسمانی و روانی ورزشکار با سطح عملکرد او تعیین می‌شود و متغیرهایی که دارای ضریب همبستگی بالا هستند، به عنوان شاخص تعیین می‌شوند.

۵. علی-مقایسه‌ای: در این روش، برای تعیین شاخص‌های استعدادیابی، ویژگی‌های ورزشکاران نخبه با ورزشکاران غیرنخبه و افراد عادی مورد مقایسه قرار می‌گیرند و متغیرهایی که تفاوت فاحش دارند، به عنوان ویژگی‌های موفقیت در ورزش مربوطه شناسایی می‌شوند.

- * متفاوت بودن سن تقویمی و رشدی
- * بلوغ زودرس یا بلوغ دیررس
- * تجربیات قبلی
- * ملاحظات روان‌شناختی

چگونگی تعیین شاخص‌های استعدادیابی

ممکن است این سؤال پیش آید که شاخص‌های استعدادیابی با چه روش‌هایی شناسایی شده‌اند. به عبارت دیگر، اگر قرار باشد شاخص‌های استعدادیابی در یک ورزش تعیین شوند، از چه راه‌هایی می‌توان استفاده کرد؟ با نگاهی به سوابق تحقیقات مشخص می‌شود،

استعدادیابی ساده ولی هدایت آن مشکل است

استعدادیابی در رشته‌ی فوتبال، به عنوان نمونه اشاره شده است. به هر حال باید به این نکته توجه داشت که برخی عوامل می‌توانند استعدادیابی را با خطا مواجه کنند. مهم‌ترین عوامل خطا در استعدادیابی عبارتند از: